

VÂZİH, Mirza Şefî'

(1794-1852)

Azerbaycanlı şair.

Gence'de doğdu. Küçük yaşlarında kaybettığı babası Gence hanının hizmetinde çalışan ve yapı ustası olan Kerbelâyî Sâdık'tır. Hacı Abdullah adlı bir kişinin himayesinde büyüdü. Tahsiline başladığı medresede edebî Farsça ve Arapça öğrendi. Özellikle Hâfız ve Nizâmî'nin şiirlerini okudu. Ancak hocalarla geçinemediği için tahsilini tamamlayamadı. Ardından Gence hanının kızı Puste Hanım'ın hizmetine girerek onun mülklerinin ve topraklarının idaresini üstlendi; "Mirza" adı da bu görevinden kalmaz. 1826'da Rus-İran savaşı sırasında Puste Hanım'ın kardeşi Uğurlu Han'la birlikte İran'a kaçtı. Bu sırada hâmisî Hacı Abdullah'ın da öldüğü tahmin edilmektedir. İşsiz kalan Mirza Şefî', Gence'de Şah Abbas Camii'nin yanındaki medresenin bir hüccesine sığındı ve orada özel dersler vererek geçimini sağlamaya çalıştı. Aynı zamanda iyi bir hattat olan Vâzih nesta'likte üstat sayılıyordu. O yıllarda (1830 civarı) Farsça ve Âzerî Türkçesi'yle yazdığı şiirlerle dikkati çekmeye başladı. 1832'de Gence'de Mirza Feth Ali Ahundzâde'ye hat ve şiir dersleri verirken modern eğitime yönelmesi yolundaki telkinleriyle onun da medrese tahsilini yarıda bırakmasına yol açtı. 1840 yılında Gence'den ayrılarak Tiflis'e gitti. Burada Ahundzâde'nin yardımıyla Kazâ Mektebi'ne şeriat dersleri muallimi tayin edildi (Kasım 1840). Derslerinde dinî bilgiler yanında Farsça, Âzerî Türkçesi ve Şark edebiyatı da okutuyordu.

Mirza Şefî' Tiflis'te Rus, Gürcü, Ermeni ve bazı Avrupalı aydınların da içinde yer aldığı geniş bir çevreyle ilişki kurdu. Özellikle 1844'te oluşturduğu ve başkanlığını yaptığı Dîvân-ı Hikmet adlı şiir ve sohbet meclisinde hayatının en verimli dönemini geçirdi. Âzerî Türkçesi'ne dair ilk eser olan *Kitâb-ı Türkî*'yi kaleme aldı. Dîvân-ı Hikmet'e devam edenler arasında kendi öğrencileriyle yakın çevresi dışında Abbas Kuli Ağa Bâkîhanlı, M. F. Ahundzâde, Kafkasya genel valisinin daveti üzerine Tiflis'te Almanca öğretmenliği yapan Freidrich Martin Bodenstedt de vardı. Mirza Şefî' ona Farsça ve Âzerî Türkçesi öğretti, hat ve edebiyat dersleri verdi. Bu meclislerde kendisi de Rus ve Batı Avrupa edebiyatı ile kültürü hakkında bilgi edinme imkânı buldu. Hocalığı sırasında Mirza Şefî' ile Bo-

Mirza
Şefî' Vâzih

denstedt yakın dost olmuştu. Bodenstedt ülkesine dönerken Mirza Şefî' ona kendi el yazısıyla şiirlerini ihtiva eden bir mecmua hediye etti. 1846 yılının Kasım ayında Gence'de açılan Rus mektebine hoca tayin edilen Vâzih 1850'de tekrar Tiflis'e döndü ve 28 Kasım 1852'de ölümüne kadar çalıştığı Aristokratlar Gimnaziyumu'nda öğretmenliğe devam etti.

F. Bodenstedt, ülkesine döndükten sonra Kafkasya'daki yıllarını anlatan *Tausend und ein Tag im Orient* adlı eserinde (Berlin 1850) Mirza Şefî'den ve aralarındaki ilişkiden de genişçe söz etmiştir. Kitapta Mirza Şefî'in Almanca'ya çevrilmiş şiirleri de bulunuyordu. 1851'de ise sadece şiirlerin çevirisinden ibaret olan *Die Lieder des Mirza Schaffy* adlı eseri neşretti. Eserin kısa zamanda büyük ilgi görmesi, tekrar tekrar basılması ve çeşitli Avrupa dillerine çevrilmesi üzerine Bodenstedt, 1873'ten itibaren şiirlerin Mirza Şefî'e değil kendisine ait olduğunu iddia ederek aynı eseri bu defa *Aus dem Nachlasse Mirza Schaffy's* adıyla tekrar bastırıldı (Berlin 1874). Böylece edebiyat tarihçileri arasında başlayacak önemli bir polemige de yol açıldı. 1920'li yıllardan sonra Azerbaycanlı araştırmacılar, elde başka bir nüshası bulunmadığından şiirlerin Mirza Şefî'e aidiyetini bir süre ispat edemedi. Azerbaycan'da ilk defa Selman Mümtâz elde edebildiği şiirlerini *Mirza Şefi Vazeh* adıyla yayımladı (Bakü 1926). Nihayet 1960'lı yılların başında Azerbaycanlı araştırmacı Hamid Mehemedzade, Tiflis'te Gürcü İlimler Akademisi K. S. Kekelidze El Yazmalar Enstitüsü'nde *Şiir Mecmuası* adıyla kayıtlı (nr. P-137 [107]) bir mecmuanın Mirza Şefî'e ait olduğunu tesbit etti, böylece Mirza Şefî'e ait şiirlerinin bir kısmı ortaya çıktı. H. Mehemedzade'nin neşrettiği bu eserle (*Mirza Şefi Vazeh. Şe'rler Mecmüesi*, Bakü 1987) Mirza Şefî' hakkındaki araştırmalarda önemli bir gelişme kaydedildi.

Mirza Şefî', uzun süren öğretmenliği sırasında mekteplerde okutulabilecek Âzerî Türkçesi'ne dair ders kitabının eksik olduğunu gördüğünden İvan Grigoryev'le birlikte 1851'de yeni bir ders kitabı hazırlamıştır. *Tatarskaya Kherestomatiya Azerbaydjanskogo Nareçiya (Müntehabât)* adlı bu eser iki bölümden ve sözlük kısmından meydana gelmektedir. Kitapta *Derbendnâme*, *Karabağnâme* gibi eserlerden tercüme, Fuzûlî'den şiirler de bulunuyordu. Eser İ. Grigoryev tarafından 1851'de Tebriz'de *Kitâb-ı Türkî* adıyla taşbaskı halinde ve 1856'da Tiflis'te Rusça adıyla bastırıldı; ancak Rus sansüründen geçemediği için mekteplerde ders kitabı olarak kullanılmadı. Mirza Şefî', Azerbaycan edebiyatının modernleşmeye henüz başladığı bir dönemde klasik şiir geleneğinden ve tasavvufi mazmunlardan belli ölçüde uzaklaşmış, gerçek sevgiyi ve dünya zevklerini anlatan lirik şiirleriyle dikkati çekmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

E. E. Seidzade, *Mirza Şefi Vazeh*, Bakü 1929; Feyzulla Gasımzade, "Mirza Şefi Vazeh", *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1960, II, 85-98; a.m.f., "Mirza Şefi Vazeh", *XIX. Esr Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Bakü 1974, s. 166-182; A. Bayramov, *Mirza Şefi Vazeh'in Edebi İrsi*, Bakü 1980; F. Bodenstedt, *Mirza Şefi Haggında* (F. Bodenstedt'in *Şark'ta Bin Bir Gün* adlı eserinden çeviren Akif Bayramov), Bakü 1987; "Vâzih", *Dânişnâme-i Edeb-i Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1382, V, 596-597; T. Atabaki, "Mirzâ Şafî' Wâdîh Tabrizi", *Ep' Suppl.* (İng.), s. 621; "Vâzih Mirza", *Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası*, Bakü 1978, II, 388.

YAVUZ AKPINAR

el-VÂZİHA

(الواضحة)

İbn Habîb es-Sülemî'nin

(ö. 238/853)

Mâlikî mezhebinde Ümmehât denilen temel metinler arasında yer alan eseri

(bk. İBN HABİB es-SÜLEMÎ).

VAZİFE

(الوظيفة)

İslâm düşüncesi ve kurumları tarihiyle fıkıh ilminde farklı anlamlarda kullanılan bir terim.

Sözlükte "belli bir süre için takdir edilen yiyecek, maaş, iş" anlamındaki **vazife** (çoğulu vezâif), İslâm kurumları tarihi ve fıkıh ilminde "belirli bir sürede yapılması istenen iş, tanımlanmış bir görev veya kadro;